

УДК 378.14

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ В РАМКАХ ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ З МОВНОЇ ОСВІТИ

Статтю присвячено аналізу існуючих критеріїв оцінювання мовних досягнень слухачів ДАУ при МЗС України та їхній подальшій розробці та вдосконаленню в рамках Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти. Визначено роль оцінювання в процесі навчання іноземних мов, розглянуто типологію оцінювання, його функції, переваги та недоліки певних видів оцінювання.

Ключові слова: оцінювання, критерії, мовленнєва діяльність.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сьогодні освіта зорієнтована на практичні результати, досвід особистої діяльності, вироблення ставлень, що зумовлює принципові зміни в організації навчання, яке стає спрямованим на розвиток конкретних цінностей і життєво необхідних знань і умінь. Упровадження компетентнісного підходу передбачає обов'язкове прогнозування результативної складової змісту, що вимагає адекватних змін у системі оцінювання навчальних досягнень. У контексті цього змінюються і підходи до оцінювання результатів навчальних досягнень слухачів як складової навчального процесу. Оцінювання має ґрунтуватися на позитивному принципі, що передусім передбачає врахування рівня досягнень учня, а не ступеня його невдач¹. Це може також стати способом вирішення непорозумінь і конфліктних ситуацій на наступних рівнях: слухач-слухач (ситуації, коли їм важко зрозуміти підстави отримання тієї чи іншої оцінки), викладач-викладач (у контексті імпліцитного оцінювання колег між собою), викладач-навчальний заклад-навчальний заклад-

**БАБЮК В.А.,
кандидат
філологічних наук,
доцент
Дипломатичної
академії України
при МЗС України**

суспільство, зокрема у сфері професійної діяльності (для слухачів ДАУ при МЗС вирішальним критерієм стає здебільшого відповідність оцінки володіння іноземною мовою з оцінкою експертів МЗС України для подальшої роботи).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В ході аналізу та дослідження предмету даної статті було враховано основні напрями модернізації та вдосконалення вищої освіти України, із дотриманням основних положень та вимог щодо організації навчального процесу у вищих навчальних закладах, визначених Міністерством освіти та науки України і в рамках Болонського процесу. Основоположними джерелами для аналізу, міркувань та практичних висновків послужили “Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання” та “Оцінювання в рамках загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти”.

Мета. У статті розглянуто та проаналізовано власне поняття оцінювання, його різновиди, функції та критерії в рамках Загальноєвропейських мовних рекомендацій з мовної освіти.

Зазвичай, у стінах вищих навчальних закладів ми маємо справу з підсумковим оцінюванням або так званим сумарним оцінюванням, яке дозволяє наприкінці навчального процесу виставити слухачу оцінку та видати диплом, що, у свою чергу, має

навчання. В оцінюванні знань необхідно чітко відокремлювати те, що безпосередньо стосується сфери контролю (підсумкове або сумарне оцінювання) від того, що стосується взаємного інформування між слухачем та викладачем (самооцінка та навчальне, освітнє оцінювання).

Відомо, що в ході оцінювання контроль означає перевірити чи відповідає продукування слухача вимогам граматичних, лексичних і лінгвістичних норм.

Усне чи письмове мовлення (за винятком ситуації, коли контроль має форму тесту) не можливо визначити як, наприклад, конкретний фізичний об’єкт лише одним інструментом вимірювання. Виставлення оцінки не є точним інструментом оцінювання, оскільки не є цілком достовірним та надійним. Воно може бути оцінюванням мовлення лише в залежності від критеріїв оцінювання.

Оцінка, яку слухач отримав в ході практичного заняття з іноземної мови є своєрідною умовністю, яка часто може стати приводом для переживань, приводом ієрархізації або “сортування” слухачів, що не дозволяє привнести корисну та необхідну інформацію щодо набутого прогресу.

Наведена нижче таблиця наводить наочне порівняння двох основних типів оцінювання²:

Неможливо скласти повну картину сутності критеріїв оцінювання без усвідомлення і розуміння

Таблиця 1.

Зіставний аналіз сумарного та навчального оцінювання

Контроль (підсумкове, нормативне оцінювання)	Отримання інформації (навчальне оцінювання, з чітко визначеними критеріями, самооцінювання)
Контролювати – це перевірити відповідність мовлення слухача нормі цільової мови.	Інформація, отримана в ході навчального процесу необхідна і викладачу, і слухачу, для того, щоб дізнатись чи досягнуті визначені цілі відповідно до
Для цього використовуються <i>тести, вправи, іспити</i> , результатом яких стає оцінка .	<i>критеріїв</i> , сформульованих викладачем.
Ця оцінка є обов’язковою, вона служить своєрідним рейтингом. Вона стає оцінюю-схваленням (або несхваленням).	Для цього використовуються завдання для оцінювання, самооцінювання, перевірки, результатом виконання яких стає інформація з коментарями .
Оцінка веде до сертифікації, видачі свідоцтва, тобто має соціальне значення.	Таке оцінювання надає інформацію про те, над чим необхідно працювати, і що вже досягнуто. Таке оцінювання веде до визнання мовних компетенцій і має навчальне, освітнє значення

соціальне призначення (перехід з одного курсу на інший, одержання диплому). Однак, необхідним стає пошук і реалізація таких способів оцінювання, при яких будуть продемонстровані повага до індивіду, до того, що він здатен досягти і набути у формі знань, до прогресу, який він здійснює в ході

основних функцій оцінювання, які є наступними:

а) прогностична - визначення реального рівня володіння мовою слухача. Здійснюється шляхом самооцінки (портфоліо), або прогностичних тестів, претестів і посттестів (один і той самий тест на початку навчання і наприкінці);

б) діагностична (регулююча). Ця функція проявляється через оцінювання протягом всього навчального процесу. Її роль - у конкретно визначений момент провести аналіз рівня слухача для того, щоб визначити подальший напрямок навчання, скоригувати за потреби програму;

в) інвентаризаційна (сертифікація). Зазвичай ця функція проявляється на кінцевому етапі навчання, коли підводиться підсумок процесу навчання, виставляється сумарний бал або оцінка.

Усі наведені функції оцінювання створюють підґрунтя для визначення власне критеріїв оцінювання, адже перш ніж розпочати будь-яке оцінювання викладачу, так само як і слухачу слід знати *для чого* проводитиметься оцінювання, якою є його мета.

Суб'єктивність та об'єктивність. Якщо представити об'єктивність та суб'єктивність оцінювання вздовж лінії континууму, то оцінка розміщуватиметься на даній лінії залежно від методу оцінювання та власне виду мовленнєвої діяльності, що є предметом оцінювання.

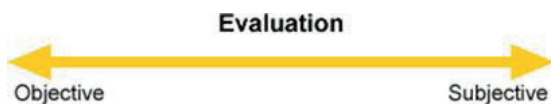

Рис.1 Об'єктивність та суб'єктивність оцінювання

Зрозуміло, що найбільш об'єктивним буде оцінювання різноманітних тестових завдань, а менш об'єктивним буде оцінювання усного мовлення. Саме тому необхідно розробляти та використовувати чіткі критерії, згідно яких буде оцінюватись той чи інший вид усної мовленнєвої діяльності. Звісно, ці критерії також варіюватимуться залежно від мети оцінювання (наприклад, поточний контроль і визначення рівня).

Основоположними критеріями будь-якого оцінювання є надійність та вірність. Надійність оцінювання полягає у тому, щоб предмет оцінювання відповідав меті оцінювання, тобто, щоб завдання, розроблене для перевірки певної навички

чи уміння чітко відповідало поставленим цілям перевірки. Найважливішою є повна відповідність змісту завдання меті перевірки. Вірність оцінювання повинна завжди бути константою, незалежно від умов проведення перевірки і виправлень. Для того, щоб оцінка була «вірною», необхідно гарантувати повну об'єктивність в процесі перевірки роботи слухача та розрахуванні балів чи оцінки. Найбільшу складність для оцінювання на даному етапі представляють такі види завдань, як резюме, синтез, викладення аргументації власної думки з певної проблематики, тобто будь-яке завдання, що потребує застосування інтелектуальних здібностей слухача, і залучає у процесі виконання завдання когнітивних процесів. Для подолання цих труднощів викладач має у своєму розпорядженні два основних інструменти: сітку оцінювання та шкалу балів, які в одночасному поєднанні у відповідності з чітко визначеними критеріями оцінювання утворюють зведену таблицю оцінювання.

Сітка оцінювання та шкала балів. Сітка оцінювання містить вихідні критерії згідно з якими буде оцінюватись мовлення, в залежності від поставлених цілей. Слухач повинен бути ознайомлений з даною сіткою, щоб зрозуміти яким чином і за якими параметрами він буде оцінений. Шкала балів містить визначену кількість балів, які може отримати слухач згідно з визначеними критеріями.

Критерії оцінювання письмових робіт. Точно сформульовані викладачем критерії оцінювання залежно від поставленої мети необхідно повідомити слухачам, для того, щоб вони були поінформовані щодо умов проведення певного етапу оцінювання (Що оцінюється? Як оцінюється? Як виставляється бал/оцінка). Попереднє ознайомлення з критеріями оцінювання у подальшому підвищує успішність, мотивує слухачів, ліквідує ситуації взаємного непорозуміння у процесі навчання.

Наводимо приклад таблиці оцінювання для творчих письмових завдань, есе, доповідей, які відповідають рівню B2 Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти³. В ході виконання письмових завдань в аудиторії передбачається, що

Таблиця 2.

Таблиця оцінювання творчого письмового завдання

Дотримання інструкцій	0	0,5	1						
Загальне представлення	0	0,5	1	1,5	2				
Взаємозв'язок, зв'язність повідомлення	0	0,5	1	1,5	2	2,5	3		
Відповідність викладу інформації	0	0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5	4
Морфосинтакс (орфографія, часи, структури, складність речень)	0	0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5	4
Відповідність лексики (реформування, вираження думки, судження)	0	0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5	4

Sondage : la fiche technique

Cette enquête sur les livres fondateurs des Français a été réalisée du 16 juin au 26 juillet 2004 par le groupe d'études et d'opinion TNS Sofres à la demande de la SNCF, partenaire de « Lire en fête ». Sur la base d'un panel de 10 000 individus représentatif de la population française âgée de 15 ans et plus, les enquêteurs ont identifié 3 800 personnes ayant acheté un livre au moins pendant les 12 derniers mois. C'est à cet échantillon qu'a été adressé, par voie postale, le questionnaire. 2 121 personnes l'ont retourné. Le taux de réponse avoisine 57 %, plutôt un bon score en période estivale. Le questionnaire priait d'indiquer de deux à trois titres préférés. La plupart des personnes consultées, soit 64 %, ont livré leur « tiercé ». 18 % ont cité deux titres. Et 8 % se sont limités à un seul. Curieusement, et pour l'anecdote, 10 % des réponses réceptionnées ne mentionnaient aucun livre fondateur.

Les 10 livres préférés des Français

1. La Bible
2. *Les Misérables* (Hugo)
3. *Le Petit Prince* (Saint-Exupéry)
4. *Germinal* (Zola)
5. *Le Seigneur des anneaux* (Tolkien)
6. *Le Rouge et le Noir* (Stendhal)
7. *Le Grand Meaulnes* (Alain-Fournier)
8. *Vingt Mille Lieues sous les mers* (Jules Verne)
9. *Jamais sans ma fille* (Betty Mahmoody)
10. *Les Trois Mousquetaires* (Dumas)

Une certitude : les Français lisent leurs classiques

Les « monstres sacrés » du xxe siècle sont, bien sûr, dans le train. Mais que sont devenus Proust, Gide, Mauriac, ou, plus près de nous, Yourcenar, Duras, Modiano ? L'ambition n'était pas de dresser la liste des chefs-d'œuvre de la littérature universelle ou celle des livres au succès massif et continu, mais de recenser les ouvrages qui ont frappé leurs lecteurs en plein cœur. *Le Petit Prince*, d'Antoine de Saint-Exupéry, occupe la 3e place. Disparu en 1944, Saint-Ex pouvait-il pronostiquer le succès posthume ? *Le Petit Prince*, on le sait, bat le record mondial des traductions et sa diffusion ne faiblit pas. Émile Zola, l'auteur de *Germinal* (4e), est le chouchou des lecteurs. La 10e place des *Trois Mousquetaires* d'Alexandre Dumas confirme, semble-t-il, le penchant des Français, si volontiers bretteurs et fraternels, pour la ripaille et la querelle. Tout simplement parce que Dumas, c'est la France !

роботу читатиме і перевірятиме викладач. У реальному житті слухач знатиме конкретного адресата і редагуватиме письмові повідомлення в залежності від контексту і ситуації. Виконуючи подібне завдання слухач повинен продемонструвати здатність резюмувати фактичну інформацію на знайомі теми, галузеві теми, скласти доповідь, подати власну думку. *Завдання:* Прочитати три невеликих документи (загальною кількістю у 478 слів). Резюмувати інформацію, що представлена у трьох документах, своїми словами (обсяг викладу – 120 слів).

З наведеної вище таблиці оцінювання видно, що максимальна кількість балів, яку можна отримати за виконання завдання – 20. Зручність використання подібних таблиць викладачем полягає у тому, що вона є надзвичайно гнучкою, адже її розробляє сам викладач відповідно до цілей, які ставляться в ході перевірки певних мовних компетенцій слухача. В залежності від мети, можуть змінюватись критерії оцінювання, кількість балів, можуть змінюватись акценти перевірки знань. Така таблиця є точною, об'єктивною і надійною, оцінка є вірною, що в свою чергу відповідає основоположним характеристикам якісного оцінювання. Аналогічно, у вигляді таблиці можна представити критерії оцінювання диктантів:

Таблиця 3.
Таблиця розрахунку балів за диктант

Критерій	Кількість балів, що знімаються
Забуте або додане слово	-1
Граматична помилка	-1
Орфографічна помилка	-0,5
Непоставлений або непотрібний підстрочний знак	-0,5
Надстрочний знак/велика літера/пунктуація від 4 помилок	-0,5
Фонетична помилка, що призвела до граматичної помилки	-1
Фонетична помилка, що призвела до орфографічної помилки	-0,5
Число, написане цифрою	-0,5

NB: одна й та сама граматична помилка, що повторюється, враховується лише один раз в межах одного речення. Орфографічна помилка враховується лише один раз в межах тексту.

Оригінал тексту, що диктується беремо за 100%. Якщо, наприклад, в диктанті допущено три граматичні помилки (-3), дві помилки підстрочний знак і два надстрочних (-1), та орфографічні помилки (-2), що разом складає -6.

Далі наводимо розрахунок: $100-6=94$

Згідно рейтинговій градації, оцінка “5”.

Якщо проаналізувати дві представлені таблиці оцінювання, видно, що в ході оцінювання диктанту бали за помилки знімаються, а в ході оцінювання резюме бали ніби додаються. В останньому випадку прослідковується позитивний ефект впливу від оцінювання, адже підкреслюються позитивні надбання слухача за уміння, бали зростають і додаються, а не віднімаються як у випадку з диктантом (який в інший спосіб об’єктивно оцінити не можливо).

Оцінювання усного мовлення. Відомо, що усне мовлення – ефемерне, єдиний спосіб зафіксувати його – записати з метою подальшого аналізу, однак, викладач присвячує дуже багато часу, оцінюючи його. Зокрема на сучасному етапі навчання іноземних мов, в якому важливе місце відіграє комунікативний підхід, а саме, вміння спілкуватися. Наступна таксономічна класифікація⁴ представляє основні ситуації оцінювання усного мовлення.

Оцінювання комунікативних та мовних завдань, від найпростішого до найскладнішого:

- Скласти репліки персонажу діалогу (симуляція за темою заняття, симуляція “я” особи)
- Висловити власну думку з простої проблематики

- Прочитати вголос
- Відстояти власну думку, заперечити, аргументувати

- Представити інформацію, отриману з певного документа (тексту, зображення, аудіо запису, відеозапису тощо)

Оцінювання складних завдань:

- Резюмувати документ
- Підготувати синтез документів для критичного викладу
- Опитування з зазначеної складної теми в ході співбесіди

Логічно, що сітка оцінювання складатиметься з критеріїв, за якими оцінюватиметься будь-яке усне повідомлення, а саме:

- Зміст (ідея, думка, інформація, аргументація, структура, організація, лексика)

- Форма (жести, врівноваженість, легкість, невимушеність, голос, погляд, паузи...)

- Вимова

В ході оцінювання усної співбесіди викладач може використовувати критерії оцінювання за Робертом Харрісом, що будуть викладені нижче. Досвід використання подібних анкет, які заповнюються під час співбесіди зі слухачем, або під час його виступу, є виключно позитивним, оскільки дозволяє зробити оцінювання усного мовлення

максимально об’єктивним, дозволяє зафіксувати рівень мовленнєвих досягнень слухачів “на папері”, адже в подальшому вони зможуть проаналізувати свої досягнення та зможуть опрацювати саме ті моменти, які потребують більшої уваги, зменшує напруження та конфліктність в ситуаціях, коли традиційне прослуховування усної відповіді викладачем і виставлення нічим необгрунтованої оцінки призводить до непорозумінь серед слухачів.

Згідно таблиці Харріса загальна максимальна кількість балів за усну відповідь складає 25, а найнижча – 5. Викладач може коригувати цю таблицю залежно від мети та цілей оцінювання, шляхом зменшення критерії, або зміни кількості балів, залежно від рівня групи тощо.

Таблиця 4.
Таблиця Харріса

Вимова	
Мало слідів іноземного акценту	5
Дуже зрозуміло, незважаючи на специфічний акцент	4
Складності у вимові, які вимагають підвищеної уваги та інколи призводять до незрозумілостей	3
Дуже складно зрозуміти через вимову. Доводиться часто просити повторити	2
Труднощі з вимовою настільки великі, що зрозуміти мову практично неможливо	1
Граматика	
Мало або немає помітних граматичних помилок або неправильного порядку слів	5
Деякі граматичні/порядок слів помилок, які не спотворюють зміст	4
Часті помилки, деякі спотворюють зміст повідомлення	3
Граматика та порядок слів ускладнюють розуміння повідомлення, що призводить до частих повторів чи вжитку простіших конструкцій	2
Граматичні помилки та неправильний порядок слів є настільки серйозними, що дискурс зрозуміти неможливо	1
Лексика	
Використання лексики та виразів майже на рівні носія мови	5
Іноді вживаються невідповідні терміни, що викликає необхідність лексичних роз’яснень	4
Помилкове вживання лексичних одиниць. Розмова ускладнюється через неадекватність сприйняття вокабуляра слухачем	3

Неправильне вживання слів та бідна лексика дуже ускладнюють співбесіду	2
Обмеження лексичного запасу є таким значним, що унеможлиблює співбесіду	1
Легкість, невимушеність	
Розмова протікає вільно, як з носієм мови	5
Швидкість мовлення злегка знижена за рахунок	4
Швидкість та невимушеність досить або в значній мірі знижені за рахунок лінгвістичних проблем	3
Вагання, мовчазність, лінгвістичні лакуни	2
Переривчасте і фрагментарне мовлення, розмова практично неможлива	1
Розуміння	
Розуміє розмову без жодних труднощів	5

Розуміє майже все у нормальному темпі, хоча іноді доводиться повторювати	4
Розуміє більшу частину того, що повідомляється у більш повільному темпі і за умови, що розмова повільна, з повторенням	3
Великі складності з розумінням. Розуміє лише загальний зміст розмови за умови низького темпу та частого повторення	2
Не розуміє навіть прості повідомлення	1

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Незважаючи на вагомий роль етапу оцінювання в будь-якому навчальному процесі, його критерії і структура сьогодні не є досконалими та потребують подальшого вивчення та вдосконалення, перш ніж бути універсалізованими, що в свою чергу привертає увагу багатьох фахівців в галузі методики викладання іноземних мов і в Україні, і за її межами.

ПОСИЛАННЯ

- ¹ Cadre européen commun de référence pour les langues : apprendre, enseigner, évaluer. Conseil de l'Europe. Les Editions Didier, Paris, 2001 ISBN 227805075-3
- ² L'évaluation et le Cadre européen commun. Christine Tagliante. CLE international, Paris, 2005 ISBN 978-2-09-033119-6
- ³ Ibidem. P. 159-160.
- ⁴ Ibidem. P. 65-66.

Babyuk V.A. Evaluation Criteria According to the The Common European Framework of Reference for Languages / Diplomatic Academy of Ukraine, Ministry of Foreign Affairs of Ukraine.

The article deals with the analysis of existing at the Diplomatic Academy of Ukraine evaluation criteria and their further elaboration and improvement according to the Common European Framework of Reference for Languages. The author defines the role of the evaluation in the learning/teaching process, examines the typology of evaluation as well as its functions, string and weak points of different kinds of evaluation.

Key words: evaluation, criteria, language activity.

Бабюк В.А. Критерии оценивания в рамках Общевропейских рекомендаций по языковому образованию / Дипломатическая академия Украины при МИД Украины.

Статья посвящена анализу существующих критериев оценивания языковых достижений слушателей ДАУ при МИД Украины и их дальнейшей разработке и усовершенствованию в рамках Общевропейских рекомендаций по языковому образованию. Определена роль оценивания в процес се обучения изыкам, рассмотрено типология оценивания, его функции, преимущества и недостатки определенных видов оценивания.

Ключевые слова: оценивание, критерии, языковая деятельность.

*Стаття надійшла до редколегії 19.05.2011
Прийнята до друку 01.08.2011*